

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 27.08.2024
Kabul Tarihi / Date Accepted : 14.09.2024
Yayın Tarihi / Date Published : 23.09.2024
DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1539546>
e-ISSN : 2792-0178

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

ZENCİR USULÜNDE VE BESTE FORMUNDAKİ ESERLERİN İNŞA RÜKÜNLERİ

BOL, Yasin ¹

DÜZBAŞ, Meriç²

ÖZ

Zencir usulünü, bileşik bir usul olmasına rağmen zaman sayısı bakımından Türk Müziğinin en büyük usulü olarak kabul etmek mümkündür. Nitekim bu en büyük usul olma vasfı Zencir usullü besteleri, Klasik Fasıl Takımı sıralamasındaki Beste formunun öncelikli konumu da düşünüldüğünde bestekârı ve hatta icrâcıları için bir prestij eser konumuna getirmektedir. TRT TSM Sözlü Eserler Repertuarı, mevcut Türk Müziği Nota Arşivleri ve diğer şahsî nota arşivlerinde tespit edilebilen Zencir beste sayısı 83 adettir. 61 Bestenin 17. ve 19. Yüzyıllar arasında, 16 Bestenin 19. Yüzyılın ikinci yarısıyla 20. Yüzyılın ilk yarısında, 6 Bestenin ise 20. ve 21. Yüzyılda bestelendiği tespit edilmiştir. Bu veriler Zencir usulünde ve Beste formunda eser üretim sayısının artık durma noktasına geldiğini göstermektedir. Bu durumda Türk Müziği için gerekli olan, bir miktar irtibâtımızın koptuğu köklü müzik geleneğimiz ile tekrar irtibâta geçip üretim sürecini başlatmaktır. Yapmış olduğumuz bu çalışma tamâmıyla tekrar üretim sürecini

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Anadolu Üniversitesi, Türk Müziği Bölümü, yasinbol@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-5693-2857>

² Dr. Öğretim Üyesi, Anadolu Üniversitesi, Türk Müziği Bölümü, mericduzbas@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6594-2507>

başlatabilmek adına yapılmıştır. Daha önce Zencir bestelere yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmaların tamamı kısıtlı örneklerde yapılmış çalışmalar olduğundan genel hakkında bu çalışmalar üzerinden bilimsel bir yargıya varmak mümkün olamamaktadır.

Bu çalışmada ulaşılabilen tüm Zencir bestelerin yapı özellikleri, anlama ve yaratma sürecindeki ilgililere form-biçim ve güfte-biçim olmak üzere iki ayrı başlık ve aşamada izâh edilmiştir. Sonuç olarak Zencir bestelerde 7 farklı form-biçim ve 6 farklı vezin kalıbında 23 farklı güfte-biçim kullanılmış olduğu tespit edilmiştir. Bestelerin bu iki başlık özelinde şema ve tabloları oluşturulmuş, değerlendirmelerin tamamı, detayların yaratıcı kabiliyeti baskılamasına izin vermeyecek şekilde anlaşılır ve son olarak tekrar üretime geçilmesine fayda sağlayacağını düşündüğümüz bir kılavuz biçiminde tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zencir usulü, Beste formu, Form-biçim, Güfte-biçim, Türk müziği.

COMPOSITION BASICS OF WORKS IN ZENCİR USUL AND BESTE FORM

ABSTRACT

Although Zencir usul is a compound usul, it can be considered the largest usul in Turkish Music in terms of the number of beats. As a matter of fact, This characteristic of being the largest usul makes Zencir usul Bestes prestigious works for both composers and performers, considering the priority position of the Beste form in the ranking of the Classical Fasıl. The number of Zencir Compositions that can be identified from musical archives is 83. It is understood from the data that the number of compositions has gradually decreased until today and production has come to a standstill. This work has been done in order to restart the Beste production process. Several previous studies have been conducted on Zencir bestes. However, since all of these studies have been conducted in limited samples, it is not possible to make a scientific judgment about the general subject through these studies. In this study, the structural features of all Zencir Compositions that can be accessed are explained under two separate headings: Form-composition and lyric-composition. As a result, it was determined that 23 different lyric-composition were used in 7 different form-composition and 6 different meter patterns in Zencir bestes. Schemes and tables of the compositions have been

created under these two headings, and the evaluations have been designed in the form of an understandable guide that does not allow the details to overwhelm the creative talent.

Keywords: Zencir usul, Beste form, Form-composition, Lyric-composition, Turkish music.

GİRİŞ

Lügatte (بسته) sıf. (Fars. besten “*bağlamak*”tan beste) bağlanmış, bağlı; bir makam ve usul içinde düzenlenmiş nağmeler bütünü; böylece meydana getirilen mûsikî eseri anlamlarına gelen Beste, Türk mûsikîsi icrâ sıralamasında kâr formundan sonra gelen, güfteli, terennümlerle zenginleştirilmiş klasik formlardan biridir (Ayverdi, 2016: 138). Daha önceleri murabbâ olarak adlandırılan bestenin bir form biçimi olarak adlandırılması 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlamıştır (Uz, 1964: 45).

Güfteleri çoğunlukla dîvan edebiyâtının gazel tarzı manzûmelerinden seçilen iki beyitten meydana gelir. 1, 2, 4. mısralara “zemin”, 3. mısraya “Meyân” adı verilmektedir. Her mısranın sonunda terennüm denilen bir bölüm yer almaktadır. Bestelerde mısra ve akabinde terennümden ibâret her bir bölüme “hâne” adı verilir ve çoğunlukla dört hâne bulunmaktadır. Besteler ekseriyetle büyük usuller kullanılarak bestelenmişlerdir (Yavaşca, 1992: 543). Her mısra sonunda terennümlerin bulunması, ekseri büyük usullerle bestelenmiş olması ve ağır bir dinamizme sahip olması, bestelerin teknik özelliklerinin başında gelmektedir (Özalp, 1992: 15). Usulleri kısmen ağır olanlara “birinci beste”, daha yürük olanlara ise “ikinci beste” denilmektedir. Besteler yapıları bakımından da “murabba beste” ve “nakış beste” olarak iki sınıfa ayrılmaktadırlar. Her mısranın sonunda terennüm bulunursa buna “murabba beste” denir. Sadece murabba kelimesi de kullanılmaktadır. İki mısradan sonra terennüm geliyorsa buna da “nakış beste” denir (Yavaşca, 1992: 543). Sayıları az da olsa terennümsüz veya meyân terennümü farklı besteler de bulunmaktadır. Bu bağlamda murabba besteler terennümlü ve terennümsüz olarak üzere ikiye ayırmak mümkündür. (Yavaşca, 2002: 474). Bestelerin terennümsüz olanları yalnızca güftenin bir kısmının tekrarı ile veya “hey canım” gibi terennüm sayılabilecek güftelerle bitirilmiştir. Hâne bakımından güftenin tekrar edilen kısımlarına terennüm gözü ile de bakılabilir (Karadeniz, 1983: 172).

Türk mûsikîsinde Kâr formundan sonra en sanatlı formlarından olan Beste’ler yüksek bir üslûp taşırlar ve ekseriya büyük usullerle ölçülürler (Karadeniz, 1983: 172). Murabba Besteler,

peşrevlerin de bestelendiği Zencir, Darb-ı Fetih, Sakîl, Berefşan, Muhammes, Hafif, Çenber, Fahte, Devr-i Kebîr, Nim Sakîl, Nim Devir gibi büyük usullerle bestelenir. (Özalp, 1992: 15). Bestelerin kendi aralarında sıralanması, yani birinci beste ve ikinci beste olarak konumlanması ise ölçüldükleri usullerin büyüklüklerine göre düzenlenmektedir (Tanrıkorur, 2005: 49-50).

Bu bağlamda en büyük zamanlı usul Zencir usulü olduğundan, Zencir usullü besteler klasik fasıl sıralamasında her zaman birinci beste olarak konumlanmaktadırlar.

Türk mûsikîsinin günümüz nazarî anlayışıyla uyumlu sayılabilecek en eski kaynaklarından olan Kitâbu ‘İlmi’l- Mûsikî ‘alâ vechi’l-Hurûfât adlı eserinde Prens Dimitrius Kantemir Zencir usulünü, “Usûl-i Zencîr beş usûlden hâsıl olur, yani düyekten, fahteden, çenberden, devr-i kebîrden ve berefşândan” şeklinde tanımlamış, usûl dâiresini de çizerek darblarını aşağıdaki şekilde göstermiştir (Tura, 2000: 85).

Resim 1. Kantemiroğlu'nun Zencir Dâiresi (Tura, 2000: 85).

Benzeri bir tarifi Dr. Suphi Ezgi, *Nazarî ve Amelî Türk Mûsikîsi* adlı kitabında şöyle vermiştir: “Zincir usûlü iki nevi’dir; birinci nevi ilk mertebesi olan altmış zamanlıdır; üç yüz sene evvel kullanılmıştır; ikinci nevi onun ikinci mertebesi olan yüzyirmi zamanlı bir düzümdür; bu ölçü sırasyla bir Çifte Düyek, bir Fahte, bir Çenber, bir Devr-i Kebîr ve bir Berefşan’dan mürekkeptir; bu ölçü donanımında 120/4 lükle yazılır; mürekkebe olduğu usûller birer hatla ayrılmak ve her birinin de yine müteşekkil olduğu ufak ölçüleri, noktalı hatlarla ayırmak fâidelidir” (Ezgi, 1935: 155).

Nota 1. Ezgi'nin Zincir Şeması (Ezgi, 1935: 155).

Hurşit Ungay ise beş usulün birleşmesinden meydana geldiğini söylediği Zincir usulünü şöyle şöyle tarif etmektedir:

“Bunlar Çifte Düyek - Fahte - Çember - Devr-i Kebîr - Berefşan’dır. Bu usûlün son halkasını teşkil eden Berefşan usûlünü almazsak sıra ile, (Çifte Düyek - Fahte - Çember - Devr-i Kebîr) usûlünü alırsak bu dört usûlden meydana gelen kalıba Eksik Zincir veya Murabba Zincir denir. Zincir usûlünü meydana getiren beş usûlün yarı değerindeki usûllerin birleşmesine de Nim Zincir denmiştir (Düyek - Lenk Fahte – Nim Çember - Devr-i Revân - Nim Berefşan). Bunların da zaman adedi toplamı altmış zamanı vermektedir” (Ungay, 1981: 234).

İsmail Hakkı Özkan ise zincir usûlünün şemasını aşağıdaki şekilde göstermiştir.

Nota 2. Özkan'ın Zincir Şeması (Özkan, 2013: 225).

Zincir usulü beste, kâr, tevşih ve bazı ilâhilerde kullanılmakla beraber peşrev formunda daha az tercih edilmiştir (Özkan, 2013: 226).

Yapılan literatür taraması neticesinde Türk mûsikîsi repertuarında, notasına ulaşılabilen 83 adet Zincir usulünde ve Beste formunda eser bulunmaktadır. İlgili repertuar incelendiğinde Zincir bestelerin sadece Murabba olarak bestelendiği, Nakış olarak bestelenmediği görülmüştür. Her bir Zincir bestede -Berefşan bölümünün eksik olduğu üç beste örneği hariç olmak üzere- 1. mısranın

ardına bir terennüm, bu terennümün ardında ise ya 1. mısranın ikinci yarısı ya da 2. terennümün yer aldığı tespit edilmiştir. Bu düzen, toplamda her satır için 4 defa tekrar edilmektedir.

Bu bakımdan, ihtivâ ettiği usuller arası geçişlerdeki hassas dengeyi sağlayabilmek, güfte unsurunun da eklenmesiyle iyiden iyiye zorlaşan uzun soluklu kompozisyonlar kurabilmek açısından Zencir'in kullanımının oldukça meşakkâtli bir usul olduğu repertuvardaki az sayıda eserden de anlaşılmaktadır. Günümüz eser üretimine bakıldığında da zencir usullü bestelerin üretimi neredeyse durma noktasına gelmiştir. Çalışmamızda yeni bir yöntem olan form-biçim ve güfte-biçim analizi yöntemi ile zencir usullü bestelerin inşa rükünlerinin daha kolay ve anlaşılır hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışma hem üretime katkı sağlamak hem de Zencir usullü bestelerin inşa rükünlerinin genel ve özel hatlarıyla tespit edilerek ortaya koyulması bakımından önem arz etmektedir.

Problem Durumu ve Cümlesi

Daha önce araştırmacılar tarafından Zencir usulünde ve beste formundaki eserlere yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların iki tanesi usul-aruz-vezin incelemesi diğeri ise Üslup-Makam-Biçim konu başlıkları özelinde ve kısıtlı örneklem çerçevesinde tasarlanmış çalışmalardır. Kısıtlı örnekleme yapılan bu çalışmalar üzerinden bilimsel genel bir yargıya varmak mümkün olmadığından konu hakkında geneli tanımlayıcı ve daha bilimsel yargılara varabilmek için farklı bir yöntem ile konunun tekrar ele alınması ve söz konusu durumun bilimsel olarak tespit edilmesi gerekliliği doğmuştur. Bu bağlamda çalışmanın problem cümlesi “Zencir usulünde ve Beste formundaki eserlerin inşa rükünlerinin, yeni bir yöntem olan form-biçim ve güfte-biçim analizi yöntemi ile daha kolay ve anlaşılır hale gelmesi mümkün müdür?” olarak belirlenmiştir.

Alt Problemler

- ✓ Zencir usulünde ve Beste formundaki mevcut eserler form-biçim bağlamında nasıl inşa edilmiştir?
- ✓ Zencir usulünde ve Beste formundaki mevcut eserler güfte-biçim bağlamında nasıl inşa edilmiştir?

Hipotez

Zencir usulünde ve Beste formundaki eserlerin inşa rükünlerinin, yeni bir yöntem olan form-biçim ve güfte-biçim analizi yöntemi ile daha kolay ve anlaşılır hale gelmesi mümkündür.

Metodoloji

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Türk Sanat Müziği Sözlü Eserler Repertuarı, dijital platformlardaki mevcut Türk Müziği Nota Arşivleri ve Zeki Atkoşar nota arşivinde yer alan Zencir usulünde ve Beste formunda 83 adet eser tespit edilmiştir. Eserlerden elde veriler sırasıyla bestekâr, güftekâr, makam, yüzyıl, vezin ve kendi geliştirdiğimiz form-biçim ve güfte-biçim analizi yöntemleri ile çeşitli başlıklar altında analiz edilmiştir. Veri toplama yöntemi olarak kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır.

Varsayımlar

Bu çalışmada, kaynaklardan elde edilen verilerin yeterli ve güvenilir olduğu, kullanılan yönteminin araştırma konusuna, amacına ve problemin çözümüne uygun olduğu varsayımlarından hareket edilmiştir.

Evren Örneklem

Çalışmanın evreni Türk müziği formlarından biri olan Beste formundaki eserlerdir. Çalışmanın örnekleme ise nota arşivlerinden tespit edilebilen 83 adet Zencir usulünde ve Beste formundaki eserden oluşmaktadır. İncelemeye tabi tutulan örneklem listesi aşağıda verilmiştir.

Makam	Güfte	Bestekâr
Şehnâz	Açıldı lâle izârın çiğerde dâğ-ı derûn	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Bestenigâr	Erişdi mevsim-i gül seyr-i gülsitân edelim	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Ferahnak	Figân eder yine bülbül bahâr ı görmüştür	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Hüzzam	Gören fütâde olur hüsn-i bî-bahânesine	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Acem-Aşîran	Meşâm-ı hâtıra büy-i gül-i safâ bulagör	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Sultânî-Yegah	Misâlini ne zemîn-ü zamân görmüştür	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Nev' eser	Nasıl edâ bilir ol dil ber-i fedâyı görün	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Hicaz	O mâhitâbı acep gösterir mi bana felek	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Sabâ-Büselik	O nahl-i bağ ı letâfet aman aman geliyor	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Mâye	Olmamak zülfün esîri dilrübâ mümkün değil	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Nevâ	Piyâleler ki o ruhsâr-ı âle ter getirir	İsmail Dede Efendi (Hammami-zade)
Mâhur-Büselik	Âyâ ne edem ol şeh-i hûbâna hediyeye	İsmail Efendi (Dellal-zade)
Muhayyer-Büselik	Çekme zahm-ı dil için merheme zahmet cânâ	İsmail Efendi (Dellal-zade)
Yegâh	Gönül ki aşk ile pür sinede hazine bulur	İsmail Efendi (Dellal-zade)
Acem-Aşîran	Hayâtın cümleye sür-i sürür-i şevket eفزâdır	İsmail Efendi (Dellal-zade)
Revnaknümâ	O dil ki ne gam ü endühu ne melâl tutar	İsmail Efendi (Dellal-zade)
Karcıgar	Yıkıldı aşk ile âbâd gördüğün gönlüm	İsmail Efendi (Dellal-zade)

Tâhir-Büselik	Açıldı bağçe-i reng ü bûda bâr-ı bahâr	Faik Bey (Hacı)
Tarz-ı Cedid	Çemende sünbülü zülf-i nigâre benzettim	Faik Bey (Hacı)
Kûçek	Gel ey saba yine ol gülizârden ne haber	Faik Bey (Hacı)
Gerdâniye	Gelince va'd-i visâle bahâneler söyler	Faik Bey (Hacı)
Muhayyer-Sünbüle	Sana bu cân ü dili verdim ey şeh-i vâlâ	Faik Bey (Hacı)
Nihâvend	Visâl-i yâre gönül sarf-ı himmet ister imiş	Faik Bey (Hacı)
Hüseynî-Aşîran	Azîmetin nereden böyle bî-nikâb senin	Sadullah Ağa (Hacı)
Hicaz	Câm-ı aşkınla hemân şûride ser bir ben miyim	Sadullah Ağa (Hacı)
Şedd-i Araban	Ne dem ki sinesi ol gül-rûhun küşâde olur	Sadullah Ağa (Hacı)
Sabâ-Zemzeme	Nedir bu gonce-dehen sende ey gül-i ahmer	Sadullah Ağa (Hacı)
Uşşâk	Ne dem ki hüsüne ol mehveşin nazar ederiz	Ebubekir Ağa
Nühüft	O şûh olursa bana mihrîbân murâdımca	Ebubekir Ağa
Hüseynî	Senin'çün hâb-ı rahât çeşm-i giryânımla düşmendir	Ebubekir Ağa
Evc	Ziyâ-yı mihrî edib neşve-i şerâb sana	Ebubekir Ağa
Muhayyer-Zengüle	Kemal-i hüsn veribdür şarâb-ı nâb sana	Ali Efendi (Tanburi)
Muhayyer-Sünbüle	Tutuştı gam oduna şâd gördüğün gönlüm	Ali Efendi (Tanburi)
Sûz-i dil	Yıkıldı darb-ı sitemden harâb olan gönlüm	Ali Efendi (Tanburi)
Sipîhr	Yine bu gece çıkardım sipîhre nâlemi ben	Ali Efendi (Tanburi)
Rast	Cûylar ile kühsâr da çağlardı kühken	Zekai Dede
Sûz-nak	Gözüme külhan olur sahn-ı gülsitân sensiz	Zekai Dede
Hicazkâr	O nev-nihâl ki serv-i revân olur giderek	Zekai Dede
Dilkeşhâveran	Şükûfe zâr-ı i'zârın gülün nazîresidir	Zekai Dede
Evc-Hûzi	Ey beni aşkınla sergerdân-ı hayrân eyleyen	İsmail Hakkı Bey (Muallim)
Dil-efrûz	Geldi yine mevsim-i gül bülbül ağlar iniler	İsmail Hakkı Bey (Muallim)
Hûzi	Hayret-ender-hayreti gel bizde gör ey dil-şiken	İsmail Hakkı Bey (Muallim)
Gerdâniye	N'ola ayılmazsa yârin dîde-i mestânesi	İsmail Hakkı Bey (Muallim)
Sultânî-Segâh	Bize bir meclis olsa sâkıyâ mahfi kedersizce	Edhem Efendi (Santuri)
Cihâr-Âgâzin	Meclisde bu keyfiyeti her dem mi sanırsın	Edhem Efendi (Santuri)
Nihâvend	Nev-bahâr oldu gelin azm-i gülîstân edelim	Edhem Efendi (Santuri)
Gülizâr	Beste-i, zencîr-i, zülfündür, gönül, ey dîlrübâ	İsak (Tanburi)
Tâhir-Büselik	Gül ruhun şevkiyle çeşmim ol kadar zâr oldu ah	İsak (Tanburi)
İsfahan	Gel ey nesim-i sabâ hatt-ı yârdan ne haber	İtri (Buhuri-zade Mustafa)
Rahat'ül-ervâh	Unutturur gamı ol kâmurânı söyletsek	İtri (Buhuri-zade Mustafa)
Segâh	Böyle ruhsat dîh iken gamze-i fettânesine	Mehmed Ağa (Küçük)
Dilkeşhâveran	Şükûfe zâr-ı i'zârın gülün nazîresidir	Mehmed Ağa (Küçük)
Muhayyer	Gönül düşüp ham-ı gîsû-yi yâre kalmıştır	Yahya Nazım Çelebi
Büselik	Gönül o turra-i müşkîn kemende düşmüştür	Yahya Nazım Çelebi
Bayâtî-Araban	Dilâ nihâl-i emel sanma râyegân açılır	Hamparsum
Bestenigâr	Dün gece bir âh ile çerhi siyeh-fâm eyledim	Hamparsum
Hüseynî-Zemzeme	Bahârîstân-ı hüsnün eylemişler âşikân ezber	Ali Rıza Efendi (Neyzen, Şeyh)
Sultânî-Hüzzam	Hurşîd-i felek nûr-i çerâğ-ı emelimdir	Ali Rıza Efendi (Neyzen, Şeyh)
Sultânî-İrak	Bu hüsn-ü behçet ile sana nâz lâzımdır	Abdülhalim Ağa
Şevkutarâb	Turra turra sanma ruhsârında kâkül devşirir	Abdülkaadir Töre
Dilkeşîde	Cemâl-i dilkeşini âfitâba benzettim	Ahmed Avni Konuk
Evcârâ	Susmasın gülşen-i cân bülbülü feryâd etsin	Alâeddin Yavaşca
Rahat'ül-ervâh	Her ne dem alsa ele câm-ı safâyı sâkî	Ali Rıza Şengel
Kürdî'li Hicazkâr	Ne kadar yâreledi gamzelerin bak bedenim	Arif Bey (Kanuni, Hacı)
Hüseynî	Gülzâra salın mevsimdir geşt-i güzârın	Arif Sami Toker
Evcârâ	Ey şûh aceb ki derd-i nihânı bilir misin	Bekir Sıdkı Sezgin
Uşşâk	Bahar geldi dahi seyr-i gülşen eylemedik	Hafız Post
Nişâburek	Küşâde sinesi bilmem ki bir sehâsı mı var	Hasan Ağa (Enfi)
Dilkeşhâveran	Gamzen ne dem ki tiğ çekip hûn-feşân olur	Hasan Fehmi Mutel
Büselik	Ne var bu mertebe ey şûh bî-amân olacak	İsmail Ağa (Kara)
Hicazkâr	Âlem içre bir kemân-ebriyyu buldum kendime	Kirkor Çiğercioglu
Hisar	Gubâr-ı hâk-i pâyin çeşmîme kuhl-i cevâhirdir	Mehmed Ağa (Çiroz)
Bayâtî	Bu rûte derd-i firâkın edip esîr beni	Mehmed Bey (Eyyubi)
Hicaz	Ne nâz-ı dilber ile nâil-i merâm oluruz	Mustafa Nezihî Albayrak
Uşşâk	Gönül ki hande yüzünden yaşar hayâta güler	Nuri Şeyda Bey
Şerefnümâ	Senin çün hâb-ı rahât çeşm-i giryânımla düşmendir	Subhi Ezgi

Şevkutarâb	Sünbül-î gül-pûşunun yâdiyle feryâd eyledim	Sultan III. Selim (Selim Dede)
Nikriz	Gül-î rûhû gibi seyr-i safâ-yı bağ olmaz	Şemoil (Haham)
Evc	Zavallı gönlüme sordum nedir tasan diyerek	Şentürk Deveci
Saz-kâr	Hemîşe dilde sühân, elde sâz kârımdır	Tab'i Mustafa Efendi
Bayâtî	Gönülde dâğ-ı gam-ı aşkımlı nihân buldum	Tahir Efendi (Halife-zade)
Karcıgar	O mâhitâbî acep gösterir mi bana felek	Tatyos
Nikriz	Gelince çeşmine cânâ, şerâb-ı nâb senin	Yusuf Çelebi

Tablo 1. Örneklem Listesi.

Tanımlar

- ✓ **Tef'ile:** Aruzda bir vezni meydana getiren cüzlere verilen addır. Tef'ileler; *sebeb*, *veted* ve *fâsıla* adı verilen hece ve lafızların karışımından meydana gelirler. Bir veznin 1. mısrasının ilk tef'ilesine *sadr*, son tef'ilesine *arûz*; ikinci mısranın ilk tef'ilesine *ibtidâ*, son tef'ilesine *darb* veya *acüz*; her iki mısranın ortalarındaki tef'ilelere *haşv* ismi verilmektedir (Şafak, 2003: 51).³
- ✓ **Form-Biçim:** İncelenen eserin mısra ve terennüm kısımlarının usul ve ezgi yapısı bağlamında değerlendirilmesini ve ilgili eser hakkında mısra, terennüm, usul ve ezgi temelli taslak biçim şemasının tespit edilmesini ifade etmektedir.
- ✓ **Güfte-Biçim:** İncelenen eserin güfte vezninin belirlenerek, vezin tef'ilelerinin numaralandırılması suretiyle ilgili tef'ilelerin ya da tef'ile hecelerinin, usul devir ve usul bileşenlerine nasıl pay edildiğinin tespit edilmesini ifade etmektedir.
- ✓ **Yeknesak Vezin:** Bir tef'ilenin aynen tekrarından oluşan vezinlerdir (Şafak, 2003: 59).
- ✓ **Düz Vezin:** Aruzda aynı tef'ilenin tekrarından meydana gelen yeknesak vezinlerin, sonlarından birer hece eksiltilmiş şekilleridir (Şafak, 2003: 19).
- ✓ **Karışık Vezin:** Farklı tef'ilelerin karışık bir şekilde sıralanmasıyla meydana gelen aruz vezinlerine verilen addır (Şafak, 2003: 34-35).
- ✓ Form-biçim şemalarında yer alan ve büyük harfle yazılmış A, B, C, D, E ve F harfleri, yazıldığı kısımdaki ezgi yapısını ve ezgilerin ilgili eserin farklı bölümlerindeki değişim ve tekrarlarını belirtmek için kullanılmıştır.
- ✓ Form-biçim şemalarında yer alan “+” işareti 1 usul devrinin bittiğini ve yenisinin başladığını ifade etmektedir. Beste formunda Zencir usulü kullanılırken dâima Çifte Düyek, Fahte ve Çenber usulleri ile güftenin bir mısrası bestelendiği için ilk üç usul tek bir usul olarak değerlendirilmiş ve “+” işareti (sadece Zencir usulüne özel olmak üzere) Çenber usulünden sonra koyulmuştur.

³ **Güfte-Biçim Bulguları** bölümünde karışıklığa meydan vermemek için bu isimlendirmeler kullanılmamış, tef'ileler sadece 1., 2., 3. ve 4. tef'ile olarak isimlendirilmiştir.

Form-biçim şemalarında yer alan 1.m, 2.m, 3.m, 4.m kısaltmaları mısra numaralarını, m/2 ilgili mısranın ikinci yarısını (3. ve 4. tef'ilelerini), “t” harfi ise terennümü ifade etmektedir.

BULGU VE YORUMLAR

Form-Biçim Bulguları

Örnekleme dahilindeki 83 adet Zencir bestenin form-biçim yapıları incelendiğinde bestekârların kullanmış oldukları inşa rükünleri aşağıda belirtilmiştir.

Berefşan Bölümü Mısra/2 Tekrarlı Olan Form-Biçim Yapıları

1) Terennüm⁴ ve Mısra Tekrarları Aynı Ezgiyle

A 1.m + B t + C 1.m/2

A 2.m + B t + C 2.m/2

D 3.m + B t + C 3.m/2 (Meyân)

A 4.m + B t + C 4.m/2

2) Meyânın Terennümü Farklı Ezgiyle

A 1.m + B t + C 1.m/2

A 2.m + B t + C 2.m/2

D 3.m + E t + C 3.m/2 (Meyân)

A 4.m + B t + C 4.m/2

3) Meyânın Terennümü ve Mısra Tekrarı Farklı Ezgiyle

A 1.m + B t + C 1.m/2

A 2.m + B t + C 2.m/2

D 3.m + E t + F 3.m/2 (Meyân)

A 4.m + B t + C 4.m/2

Bu üç form-biçim yapısında 1., 2. ve 4. mısralar aynı ezgi yapısıyla (A), 3. mısra farklı ezgi yapısıyla (D) Çifte Düyek, Fahte ve Çenber usulleri kullanılarak bestelenmiştir.

1)'de Devr-i Kebîr usulünde bestelenen terennüm (B t) ve Berefşan usulünde bestelenen ilgili mısranın ikinci yarısı (C m/2) her mısranın ardından aynı ezgi yapısıyla tekrar edilmiştir.

2)'de sadece 3. mısranın (Meyân) ardına gelen Devr-i Kebîr terennüm (E t) farklı ezgi yapısıyla bestelenmiştir.

⁴ İncelenen eserlerin 32 adedinde sadece Lafzî terennümler, 51 adedinde ise lafzî ve ikâî terennümler beraber kullanılmıştır.

3)'de ise 3. mısranın (Meyân) ardına gelen Devr-i Kebîr terennüm (E t) ve Berefşan usulünde bestelenen ilgili mısranın ikinci yarısı (F m/2) farklı ezgi yapısıyla bestelenmiştir.

Devr-i Kebîr ve Berefşan Bölümleri Terennümlü Olan Form-Biçim Yapıları

4) Terennüm Kısımları Aynı Ezgiyle

A 1.m + B t + C t⁵

A 2.m + B t + C t

D 3.m + B t + C t (Meyân)

A 4.m + B t + C t

5) Meyânın İlk Terennümü Farklı Ezgiyle

A 1.m + B t + C t

A 2.m + B t + C t

D 3.m + E t + C t (Meyân)

A 4.m + B t + C t

6) Meyânın Tüm Terennümleri Farklı Ezgiyle

A 1.m + B t + C t⁶

A 2.m + B t + C t

D 3.m + E t + F t (Meyân)

A 4.m + B t + C t

Bu üç form-biçim yapısında 1., 2. ve 4. mısralar aynı ezgi yapısıyla (A), 3. mısra farklı ezgi yapısıyla (C) Çifte Düyek, Fahte ve Çenber usulleri kullanılarak bestelenmiştir.

4)'de Devr-i Kebîr (B t) ve Berefşan usulünde (C t) bestelenen iki farklı terennüm bölümü her mısranın ardından aynı ezgi yapısıyla tekrar edilmiştir.

5)'de sadece 3. mısranın (Meyân) ardına gelen Devr-i Kebîr terennüm (E t) farklı ezgi yapısıyla bestelenmiştir.

6)'da ise 3. mısranın (Meyân) ardına gelen Devr-i Kebîr terennüm (E t) ve Berefşan terennüm (F t) farklı ezgi yapısıyla bestelenmiştir.

Berefşan Bölümü Eksik Olan Form-Biçim Yapısı⁷

7) Tek Terennüm Bölümlü

⁵ 1 Beste'de Berefşan yerine farklı bir ezgi yapısıyla ikinci bir Devr-i Kebir kullanılmıştır.

⁶ 1 Beste'de Berefşan yerine farklı bir ezgi yapısıyla ikinci bir Devr-i Kebir kullanılmıştır.

⁷ Bu türden Zencir Usûlü 88 zamanlı Eksik Zencir olarak adlandırılmaktadır.

A 1.m + B t ⁸

A 2.m + B t

C 3.m + B t (Meyân)

A 4.m + B t

Bu form-biçim yapısında 1., 2. ve 4. mısra aynı ezgi yapısıyla (A), 3. mısra farklı ezgi yapısıyla (C) Çifte Düyek, Fahte ve Çenber usulleri kullanılarak bestelenmiştir. Devr-i Kebîr usulünde bestelenen terennüm bölümü ise (B) her mısranın ardından aynı ezgi yapısıyla tekrar edilmiştir. Bu biçimde Berefşan usulü eksiktir.

Form-biçim bulgularına yönelik yukarıda belirtilen 7 temel yapının detayları **Tablo 2. Form-Biçim Genel Tablosu**'nda gösterilmiştir. Tablo 2'nin daha anlaşılabilir olması için bir adet form-biçim örneği aşağıda îzah edilmiştir.

Örnek:

1. Satır: A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 1.m/2 (BER)

Çifte Düyek, Fahte ve Çenber usulleri kullanılarak A ezgisiyle 1. mısranın tamamı, B ezgisi ile Devr-i Kebîr usulünde bir terennüm bölümü ve ardından C ezgisiyle ve Berefşan usulünde 1. mısranın ikinci yarısı, ⁹

2. Satır: A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 2.m/2 (BER)

Çifte Düyek, Fahte ve Çenber usulleri kullanılarak A ezgisiyle 2. mısranın tamamı, B ezgisi ile Devr-i Kebîr usulünde bir terennüm bölümü ve ardından C ezgisiyle ve Berefşan usulünde 2. mısranın ikinci yarısı,

3. Satır: D 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + E t (DK) + F 3.m/2 (BER) Meyân

Çifte Düyek, Fahte ve Çenber usulleri kullanılarak D ezgisiyle 3. mısranın tamamı, E ezgisi ile Devr-i Kebîr usulünde bir terennüm bölümü ve ardından F ezgisiyle ve Berefşan usulünde 3. mısranın ikinci yarısı,

4. Satır: A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 4.m/2 (BER)

Çifte Düyek, Fahte ve Çenber usulleri kullanılarak A ezgisiyle 4. mısranın tamamı, B ezgisi ile Devr-i Kebîr usulünde bir terennüm bölümü ve ardından C ezgisiyle ve Berefşan usulünde 4. mısranın ikinci yarısı.

⁸ Bu biçim 1 adet Murabba Beste'de kullanılmıştır.

⁹ Öncelikle belirtmek gerekmektedir ki Zencir Usûlü ile bestelenmiş tüm bestelerin Devr-i Kebir bölümleri terennüm olarak bestelenmiştir. **Güfte-Biçim Bulguları** bölümünde; güfte veznine göre her bir tef'ilenin, Çifte Düyek, Fahte, Çenber ve eğer terennüm olarak bestelenmedi ise Berefşan usüllerine nasıl dağılım gösterdiği tef'ile numaralarına göre tafsilatıyla açıklanmıştır.

ZENCİR USULLÜ BESTE BİÇİMLERİ	f	GRUPLANDIRILMIŞ TEMEL BİÇİMLER	f	%
A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 1.m/2 (BER)	35	A 1.m + B t + C 1.m/2	35	42,20%
A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 2.m/2 (BER)		A 2.m + B t + C 2.m/2		
D 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 3.m/2 (BER) Meyân		D 3.m + B t + C 3.m/2 (Meyân)		
A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 4.m/2 (BER)		A 4.m + B t + C 4.m/2		
A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 1.m/2 (BER)	19	A 1.m + B t + C 1.m/2	19	22,90%
A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 2.m/2 (BER)		A 2.m + B t + C 2.m/2		
D 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + E t (DK) + F 3.m/2 (BER) Meyân		D 3.m + E t + F 3.m/2 (Meyân)		
A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 4.m/2 (BER)		A 4.m + B t + C 4.m/2		
A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 1.m/2 (BER)	17	A 1.m + B t + C 1.m/2	17	20,50%
A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 2.m/2 (BER)		A 2.m + B t + C 2.m/2		
D 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + E t (DK) + C 3.m/2 (BER) Meyân		D 3.m + E t + C 3.m/2 (Meyân)		
A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C 4.m/2 (BER)		A 4.m + B t + C 4.m/2		
A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER)	5	A 1.m + B t + C t	6	7,20%
A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER)		A 2.m + B t + C t		
D 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER) Meyân		D 3.m + B t + C t (Meyân)		
A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER)		A 4.m + B t + C t		
A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (DK)	1	A 1.m + B t + C t	1	1,20%
A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (DK)		A 2.m + B t + C t		
D 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (DK) Meyân		D 3.m + E t + F t (Meyân)		
A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (DK)		A 4.m + B t + C t		
A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER)	3	A 1.m + B t + C t	4	4,80%
A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER)		A 2.m + B t + C t		
D 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + E t (DK) + F t (BER) Meyân		D 3.m + E t + F t (Meyân)		
A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER)		A 4.m + B t + C t		
A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (DK)	1	A 1.m + B t	1	1,20%
A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (DK)		A 2.m + B t		
D 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + E t (DK) + F t (DK) Meyân		C 3.m + B t (Meyân)		
A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (DK)		A 4.m + B t		
A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER)	1	A 1.m + B t + C t	1	1,20%
A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER)		A 2.m + B t + C t		
D 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + E t (DK) + C t (BER) Meyân		D 3.m + E t + C t (Meyân)		
A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) + C t (BER)		A 4.m + B t + C t		
A 1.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK)	1	A 1.m + B t	1	1,20%
A 2.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK)		A 2.m + B t		
C 3.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK) Meyân		C 3.m + B t (Meyân)		
A 4.m (ÇD.FAH,ÇEN) + B t (DK)		A 4.m + B t		
TOPLAM			83	100,00%

Tablo 2. Form-Biçim Genel Tablosu.

Güfte-Biçim Bulguları

Mefâilün / Feilâtün / Mefâilün / Feilün ya da Fa'lün Karışık Vezninin Kullanıldığı Zencir

Usulündeki Beste Biçimleri¹⁰

Birinci Güfte-Biçim:

Çifte Düvek: (T)¹¹ + 1. mısranın 1. tef'ilesi (mefâilün)

Fahte: 1. mısranın 2. tef'ilesi (feilâtün)

¹⁰ Tüm tablolarla sadece 1. mısra tef'ilelerinin dağılımı verilmiştir. Eserlerin 2., 3. (Meyân) ve 4. mısraları da tablolarla belirtilen dağılım ile aynıdır. Tabloların sol tarafında ise ilgili vezin-tef'ile-usûl dağılımının frekansı belirtilmiştir.

¹¹ Parantez içinde büyük harfle (T), bir ya da iki defa kullanılmış ve bir terennüm bölümü oluşturmayan tek heceli lafzî terennümü belirtmek için kullanılmıştır. İncelenen eserlerin büyük çoğunluğunda bu tek heceli lafzî terennüm bulunmaktadır (yâr, âh vb.) Biçim açıklamalarını karmaşıklaştırmamak adına, değerlendirmelerde bu tek heceli terennüm lafızları belirtilmemiş bu konuya sadece sonuçlar bölümünde değinilmiştir.

Çenber: 1. mısranın 3. tef'ilesi (mefâilün) + 1. mısranın - 4. tef'ilesi (feilün/fa'lün)

Devr-i Kebîr: Terennüm

Berefsan: (T) + 1. mısranın 3. tef'ilesi (mefâilün) + 1. mısranın - 4. tef'ilesi (feilün/fa'lün)¹²

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile	Terennüm	3. Tef'ile	4. Tef'ile
47	mefâilün	feilâtün	mefâilün	feilün (fa'lün)		mefâilün	feilün (fa'lün)
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Berefsan	

Tablo 3. Birinci Güfte-Biçim Tablosu.

İkinci Güfte-Biçim (Devr-i Kebîr ve Berefsan Bölümleri Terennümlü):

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile	Terennüm 1	Terennüm 2
2	mefâilün	feilâtün	mefâilün	feilün (fa'lün)		
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Berefsan

Tablo 4. İkinci Güfte-Biçim Tablosu.

Üçüncü Güfte-Biçim (Berefsan yerine Devr-i Kebîr, Çift Terennüm Bölümlü):

Tablo 4. Üçüncü Güfte-Biçim Tablosu

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile	Terennüm 1	Terennüm 2
1	mefâilün	feilâtün	mefâilün	feilün (fa'lün)		
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Devr-i Kebîr

Tablo 5. Üçüncü Güfte-Biçim Tablosu.

Dördüncü Güfte-Biçim (Berefsan usulü eksik):¹³

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile	Terennüm
1	mefâilün	feilâtün	mefâilün	feilün (fa'lün)	
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr

Tablo 6. Dördüncü Güfte-Biçim Tablosu.

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün Düz Vezninin Kullanıldığı Zencir Usulündeki Beste Biçimleri

Birinci Güfte-Biçim:

Çifte Düyek: 1. mısranın 1. tef'ilesi (fâilâtün)

Fahte: 1. mısranın 2. tef'ilesi (fâilâtün)

Çenber: 1. mısranın 3. tef'ilesi (fâilâtün) + 1. mısranın - 4. tef'ilesi (fâilün)

Devr-i Kebîr: Terennüm

Berefsan: 1. mısranın 3. tef'ilesi (fâilâtün) + 1. mısranın - 4. tef'ilesi (fâilün)

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile	Terennüm	3. Tef'ile	4. Tef'ile
2	fâilâtün	fâilâtün	fâilâtün	fâilün		fâilâtün	fâilün
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Berefsan	

Tablo 7. Birinci Güfte-Biçim Tablosu.

¹² Çok büyük çoğunlukla eserlerin mısralar arası geçişlerinde veya eserin bitişinde yer alan ve Berefsan kısmının son 4 zamanına denk gelen lafzî terennümler şema ve tablolar üzerinde gösterilmemiştir (hey canım vb.).

¹³ Bu türden Zencir Usulü 88 zamanlı Eksik Zencir olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 7'deki bu güfte-biçim haricinde tef'ile hecelerinin usule dağılımında farklılık arz eden ve aynı vezinde bestelenmiş 10 farklı güfte-biçim yapısı daha tespit edilmiştir. Tablo 8, 9 ve 10'da aynı vezindeki diğer güfte-biçim yapıları belirtilmiştir.

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile		3. Tef'ile	4. Tef'ile
1	fâilâtün - fâ	ilâtün	fâilâtün	fâilün		fâilâtün	fâilün
1	fâilâtün - fâ	ilâtün - fâ	ilâtün	fâilün	Terennüm	fâilâtün	fâilün
1	fâilâ	tün - fâilâtün - fâ	ilâtün	fâilün		fâilâtün	fâilün
1	fâilâ	tün - fâilâtün	fâilâtün	fâilün		fâilâtün	fâilün
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Bereşan	

Tablo 8. Birinci Güfte-Biçimin Diğer Alt Türleri.

İkinci Güfte-Biçim (Devr-i Kebîr ve Bereşan bölümleri Terennümlü):

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile		
1	fâilâtün - fâ	ilâtün	fâilâtün	fâilün		
1	fâilâtün - fâ	ilâtün - fâ	ilâtün	fâilün	Terennüm 1	Terennüm 2
1	fâilâ	tün - fâilâtün - fâ	ilâtün	fâilün		
1	fâilâtün - fâ	ilâtün - fâilâ	tün	fâilün		
1	fâilâtün - fâilâ	tün - fâ	ilâtün	fâilün		
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Bereşan

Tablo 9. İkinci Güfte-Biçim Tablosu.

Üçüncü Güfte-Biçim (Bereşan yerine Devr-i Kebîr, Çift Terennümlü):

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile	TERENNÜM 1	TERENNÜM 2
1	fâilâtün - fâilâ	tün - fâi	lâtün	fâilün		
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Devr-i Kebîr

Tablo 10. Üçüncü Güfte-Biçim Tablosu.

Feilâtün (Fâilâtün) / Feilâtün / Feilâtün / Feilün ya da Fâ'lün Düz Vezninin Kullanıldığı Zencir Usulündeki Beste Biçimleri¹⁴

Birinci Güfte-Biçim:

Çifte Düyek: 1. mısranın 1. tef'ilesi (fe'ilâtün)

Fahte: 1. mısranın 2. tef'ilesi (fe'ilâtün)

Çenber: 1. mısranın 3. tef'ilesi (fe'ilâtün) + 1. mısranın - 4. tef'ilesi (fe'ilün)

Devr-i Kebîr: Terennüm

Bereşan: 1. mısranın 3. tef'ilesi (fe'ilâtün) + 1. mısranın - 4. tef'ilesi (fe'ilün)

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile	Terennüm	3. Tef'ile	4. Tef'ile
3	feilâtün	feilâtün	feilâtün	feilün		feilâtün	feilün
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Bereşan	

Tablo 11. Birinci Güfte-Biçim Tablosu.

İkinci Güfte-Biçim (Devr-i Kebîr ve Bereşan bölümleri Terennümlü):

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile		
1	feilâtün	feilâtün	feilâtün	feilün	Terennüm 1	Terennüm 2
2	feilâ	tün - feilâ	tün - feilâtün	feilün		
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Bereşan

¹⁴ Feilâtün ile başlayan vezinlerde ilk tef'ile fâilâtün veya feilâtün, vezin sonlarındaki feilün'ler de fa'lün olabilmektedir.

Tablo 12. İkinci Güfte-Biçim Tablosu.

Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün Yeknesak (Muttarit) Vezninin Kullanıldığı Zencir Usulündeki Beste Biçimleri

Birinci Güfte-Biçim:

Çifte Düyek: 1. mısranın 1. tef'ilesi (mefâilün)

Fahte: 1. mısranın 2. tef'ilesi (mefâilün)

Çenber: 1. mısranın 3. tef'ilesi (mefâilün) + 1. mısranın - 4. tef'ilesi (mefâilün)

Devr-i Kebîr: Terennüm

Bereşan: 1. mısranın 3. tef'ilesi (mefâilün) + 1. mısranın - 4. tef'ilesi (mefâilün)

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile	Terennüm	3. Tef'ile	4. Tef'ile
2	mefâilün	mefâilün	mefâilün	mefâilün		mefâilün	mefâilün
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Bereşan	

Tablo 13. Birinci Güfte-Biçim Tablosu.

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile		3. Tef'ile	4. Tef'ile
1	mefâilün	mefâi	lün - mefâilün	mefâilün			
1	mefâilün	mefâilün - mefâi	lün	mefâilün	Terennüm	mefâilün	mefâilün
1	mefâilün - mefâ	ilün - mefâi	lün	mefâilün			
1	mefâi	lün - mefâi	lün - mefâilün	mefâilün			
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Bereşan	

Tablo 14. Birinci Güfte-Biçimin Diğer Alt Türleri.

Mef'ûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün Karışık Vezninin Kullanıldığı Zencir Usulündeki Beste Biçimleri¹⁵

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile		3. Tef'ile	4. Tef'ile
2	mef'ûlü - fâ	ilâtü - me	fâilü	fâilün			
1	mef'ûlü - fâ	ilâtü	me'fâilü	fâilün	Terennüm	mefâilü	fâilün
1	mef'ûlü - fâ	ilâtü - mefâ	ilü	fâilün			
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Bereşan	

Tablo 15. Birinci Güfte-Biçimin Türleri.

Mef'ûlü / Mefâilü / Mefâilü / Feülün Karışık Vezninin Kullanıldığı Zencir Usulündeki Beste Biçimleri¹⁶

Birinci Güfte-Biçim:

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile		3. Tef'ile	4. Tef'ile
1	mef'ûlü - mefâ	ilü - mefâi	lü	feülün			
1	mef'ûlü - mefâ	ilü - me	fâilü	feülün	Terennüm	mefâilü	feülün
1	mef'	ülü - mefâilü	mefâilü	feülün			
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Bereşan	

Tablo 16. Birinci Güfte-Biçimin Türleri.

¹⁵ mef'ûlü / fâilâtü / mefâilü / fâilün vezninde diğer vezinlerde örnekleri bulunan ve vezin tef'ilelerinin kullanılan usüllere tam olarak pay edildiği bir güfte-biçim bulunmamaktadır.

¹⁶ mef'ûlü / mefâilü / mefâilü / feülün vezninde diğer vezinlerde örnekleri bulunan ve vezin tef'ilelerinin kullanılan usüllere tam olarak pay edildiği bir güfte-biçim bulunmamaktadır.

İkinci Güfte-Biçim: (Devr-i Kebîr ve Berefşan bölümleri Terennümlü):

f	1. Tef'ile	2. Tef'ile	3. Tef'ile	4. Tef'ile	Terennüm 1	Terennüm 2
1	mefû	lü - mefâ	ilü - mefâilü	feülün		
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber		Devr-i Kebîr	Berefşan

*Tablo 17. İkinci Güfte-Biçimin Türleri.***SONUÇLAR****Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar**

“Zencir usulünde ve Beste formundaki mevcut eserler form-biçim bağlamında nasıl inşa edilmiştir? birinci alt problem sorusuna yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Zencir usulünde ve Beste formunda incelenen 83 eserde toplamda 3 farklı temel form-biçim yapısı kullanıldığı tespit edilmiştir.

Form-biçim yapılarının 71 adeti, 1. temel form-biçim yapısı ile inşa edilmiştir. Bu biçim yapısı ilgili mısranın ikinci yarısının, Berefşan bölümünde tekrar edildiği form-biçim yapısıdır. Bu form-biçim yapısı düzen olarak benzer olmasına rağmen 3 çeşittir.

✓ Her mısranın ardından tekrar edilen; Devr-i Kebîr usulü ile bestelenen terennüm ve Berefşan usulü ile bestelenen mısra tekrarları aynı ezgiyle, (Bu yapı 35 adet Zencir bestede kullanılmıştır.)

✓ 3. mısranın (Meyân) ardına gelen; Devr-i Kebîr usulü ile bestelenen terennüm ve Berefşan usulü ile bestelenen mısra tekrarları farklı ezgiyle, (Bu yapı 19 adet Zencir bestede kullanılmıştır.)

✓ 3. mısranın (Meyân) ardına gelen ve Devr-i Kebîr usulü ile bestelenen terennüm farklı ezgiyle, (Bu yapı 17 adet Zencir bestede kullanılmıştır.)

Form-biçim yapılarının 11 adeti, 2. temel form-biçim yapısı ile inşa edilmiştir. Bu biçim yapısı Devr-i Kebîr ve Berefşan bölümlerinin farklı ezgilerle iki ayrı terennüm bölümü oluşturacak şekilde bestelendiği form-biçim yapısıdır. Bu form-biçim yapısı düzen olarak benzer olmasına rağmen 3 çeşittir.

✓ Her mısranın ardından tekrar edilen; Devr-i Kebîr ve Berefşan usulleri ile bestelenmiş terennümler aynı ezgiyle, (Bu yapı 6 adet Zencir bestede kullanılmıştır. Ancak 1 eserde Berefşan yerine ikinci bir Devr-i Kebîr terennüm yer almaktadır.)

✓ 3. mısranın (Meyân) ardına gelen; Devr-i Kebîr usulü ile bestelenen terennüm ve Berefşan usulü ile bestelenen mısra tekrarları farklı ezgiyle, (Bu yapı 4 adet Zencir bestede kullanılmıştır.) Ancak 1 eserde Berefşan yerine ikinci bir Devr-i Kebîr terennüm yer almaktadır.)

✓ 3. mısranın (Meyân) ardına gelen ve Devr-i Kebîr usulü ile bestelenen terennüm farklı ezgiyle, (Bu yapı 1 adet Zencir bestede kullanılmıştır.)

✓ 1 adet Beste ise 3. temel form-biçim yapısı ile inşa edilmiştir. Bu biçim yapısında Berefşan usulü eksik olup eser Devr-i Kebîr usulü ile bestelenmiş tek terennüm bölümlü olarak inşa edilmiştir. Mısraların ardından gelen tüm terennümler de aynı ezgi yapısıyla tekrar edilmiştir.

Genel bir değerlendirmede 83 Zencir bestenin %85,5'inin 1. temel form-biçim yapısı ile, %13,3'ünün 2. temel form-biçim yapısı ile, %1,2'sinin ise 3. temel form-biçim yapısı ile inşa edildiği tespit edilmiştir.

Berefşan Bölümü Mısra/2 Tekrarlı	71
Devr-i Kebîr ve Berefşan Bölümleri Terennümlü (Çift Terennümlü)	9
Berefşan yerine iki Devr-i Kebîr Terennümlü (Çift Terennümlü)	2
Berefşan Bölümü Eksik	1

Tablo 18. Temel Form-Biçimler Tablosu.

İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

“Zencir usulünde ve Beste formundaki mevcut eserler güfte-biçim bağlamında nasıl inşa edilmiştir?” ikinci alt problem sorusuna yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Örneklem dahilinde incelemeye tabi tutulmuş 83 Zencir bestede toplam 6 farklı vezin kalıbı kullanılmıştır. Zencir bestelerde kullanılmış güftelerin vezinleri, bahirleri ve bestelendiği yüzyıllara göre dağılımı Tablo 19’da belirtilmiştir.

Bahri	Vezin Kalıbı	Vezin Türü	Yüzyıllar								Toplam f	%
			17	17/18	18	18/19	19	19/20	20	20/21		
Müctes	mefâilün / feilâtün mefâilün / feilün	Karışık Vezin	1	7	10	13	16	3	-	1	51	61,4%
Remel	fâilâtün / fâilâtün fâilâtün / fâilün	Düz Vezin	-	-	2	4	-	5	1	-	12	14,5%
	feilâtün / feilâtün feilâtün / feilün	Düz Vezin	-	-	1	-	1	3	-	1	6	7,2%
Hezeç	mefâilün / mefâilün mefâilün / mefâilün	Yeknesak Vezin	-	-	1	-	2	3	-	-	6	7,2%
	mef’ülü / mefâilü mefâilü / feülün	Karışık Vezin	-	-	-	-	1	2	1	-	4	4,8%
Muzârî	mef’ülü / fâilâtü mefâilü / fâilün	Karışık Vezin	-	-	-	-	2	-	2	-	4	4,8%

Tablo 19. Bahir, Vezin ve Yüzyıllar Tablosu.

6 vezin kalıbı içinde %71,1 oran ile en çok karışık vezinlerin, %21,7 oran ile Düz vezinlerin, %7,2 oran ile de yeknesak vezinlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Karışık vezin türünde ve Müctes bahrindeki “mefâilün / feilâtün / mefâilün / feilün” vezninin ise Zencir usulünde ve Beste formunda eser güftesi olarak kullanıldığı ve genel ilgiye mazhar olduğu tespit edilmiştir. İlaveten bu veznin mevcut Zencir bestelerin ilk örneklerinde kullanıldığı ve süreç boyunca kullanılmaya devam ettiği ancak diğer vezinlerin çoğunlukla 19. yüzyıldan sonra kullanılmaya başladığı tespit edilmiştir. Bir tef’ilenin aynen tekrarından oluşan yeknesak vezinlerin ise Zencir beste güftesi olarak çok az tercih edildiği tespit edilmiştir.

İncelenen tüm eserlerin ortak form-biçim özelliği, her bir mısranın Çifte Düyek, Fahte ve Çenber usulleri ile bestelenmiş olmasıdır.

Bu doğrultuda vezinlerin usul temelli tef ile dağılımlarının aşağıda belirtildiği gibi olduğu tespit edilmiştir.

1. Tef ile	2. Tef ile	3. Tef ile	4. Tef ile	f
mefâilün	feilâtün	mefâilün	feilün (fa'lün)	51
Çifte Düyek	Fahte	Çenber		51

Tablo 20. Birinci Vezin.

1. Tef ile	2. Tef ile	3. Tef ile	4. Tef ile	f
fâilâtün	fâilâtün	fâilâtün	fâilün	2
fâilâtün - fâ	ilâtün	fâilâtün	fâilün	2
fâilâtün - fâ	ilâtün - fâ	ilâtün	fâilün	2
fâilâ	tün - fâilâtün - fâ	ilâtün	fâilün	2
fâilâtün - fâ	ilâtün - fâilâ	tün	fâilün	1
fâilâtün - fâilâ	tün - fâ	ilâtün	fâilün	1
fâilâtün - fâilâ	tün - fâi	lâtün	fâilün	1
fâilâ	tün - fâilâtün	fâilâtün	fâilün	1
Çifte Düyek	Fahte	Çenber		12

Tablo 21. İkinci Vezin.

1. Tef ile	2. Tef ile	3. Tef ile	4. Tef ile	f
feilâtün	feilâtün	feilâtün	feilün	4
feilâ	tün - feilâ	tün - feilâtün	feilün	2
Çifte Düyek	Fahte	Çenber		6

Tablo 22. Üçüncü Vezin.

1. Tef ile	2. Tef ile	3. Tef ile	4. Tef ile	f
mefâilün	mefâilün	mefâilün	mefâilün	2
mefâilün	mefâ'i	lün - mefâilün	mefâilün	1
mefâilün	mefâilün - mefâi	lün	mefâilün	1
mefâilün - mefâ	ilün - mefâi	lün	mefâilün	1
mefâi	lün - mefâi	lün - mefâilün	mefâilün	1
Çifte Düyek	Fahte	Çenber		6

Tablo 23. Dördüncü Vezin.

1. Tef ile	2. Tef ile	3. Tef ile	4. Tef ile	f
mef'ülü - fâ	ilâtu - me	fâilü	fâilün	2
mef'ülü - fâ	ilâtu	me'fâilü	fâilün	1
mef'ülü - fâ	ilâtu - mefâ	ilü	fâilün	1
Çifte Düyek	Fahte	Çenber		4

Tablo 24. Beşinci Vezin.

1. Tef ile	2. Tef ile	3. Tef ile	4. Tef ile	f
mef'ülü - mefâ	ilü - mefâi	lü	feülün	1
mef'ülü - mefâ	ilü - me	fâilü	feülün	1
mef'	ülü - mefâilü	mefâilü	feülün	1
mefû	lü - mefâ	ilü - mefâilü	feülün	1
Çifte Düyek	Fahte	Çenber		4

Tablo 25. Altıncı Vezin

“Mefâilün feilâtün mefâilün feilün” veznindeki 51 eserin tamamında, “fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” veznindeki 12 eserin 2 adetinde, “feilâtün feilâtün feilâtü feilün” veznindeki 6 eserin 4 adetinde, “mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün” veznindeki 6 eserin 2 adetinde, “mef'ülü mefâilü

mefâilü feülün” veznindeki 4 eserin ise 1 adetinde vezin tef’ilelerinin kullanılan usullere, tef’ilelerde bölünme olmadan tam olarak pay edildiği, “mef’ülü fâilâtü mefâilü fâilün” veznindeki 4 eserin hiçbirinde tef’ilelerinin kullanılan usullere tam olarak pay edilmediği tespit edilmiştir. “Mefâilün feilâtün mefâilün feilün” vezni hariç olmak üzere kullanılan diğer vezinlerde ortak bir uygulama şeklinin bulunmadığı görülmüştür.

İncelenen tüm eserlerin (83 adet Beste) bir diğer ortak noktası ise Devr-i Kebîr usullü kısımlarının terennüm olarak bestelenmiş olmasıdır. Bu eserlerin 71 adedinin Berefşan kısmında ilgili mısranın ikinci yarısı (3. ve 4. tef’ile) tekrar edilmiştir. Güfte-biçim bölümü tablolarında da belirtilen bu hususun bazı istisnâları bulunduğu tespit edilmiştir. Tablo 26’da bu istisnâlar 4 adet örnek ile gösterilmiştir.

No	1. Tef’ile	2. Tef’ile	3. Tef’ile	4. Tef’ile	3. Tef’ile	4. Tef’ile
1.	Azîmetin	nereden böy	le bî-nikâb senin		böyle bî-nikâb senin	
Örnek	Mefâ’ilün	fe’ilâtün	me fâ’ilün - fâ’lün		tün - mefâ’ilün - fâ’lün	
2.	O dil ki ne	gam ü endû	hi ne melâl tutar		endûhi ne melâl tutar	
Örnek	Mefâ’ilün	fe’ilâtün	mefâ’ilün - fâ’lün	Terennüm	lâtün - mefâ’ilün - fâ’lün	
3.	Zannetme	kendi kendi	ne ağlardı kühken		ağlardı kühken	
Örnek	mef’ülü	fâilâtü	mefâilü - fâilün		fâilü - fâilün	
4.	Gubâr-ı hâ	k-i pâyin çeş	mime kuhl-i cevâhirdir		kuhl-i cevâhirdir	
Örnek	Mefâ’ilün	mefâ’ilün	mefâ’ilün - mefâ’ilün		î lün - mefâ’ilün	
	Çifte Düyek	Fahte	Çenber	Devr-i Kebîr	Berefşan	

Tablo 26. Mısra Tekrarı Örnek Tablosu.

Tablo 26’da görüldüğü üzere Çenber kısmında 1. mısra vezninin 3. ve 4. tef’ileleri bulunmaktadır. Berefşan kısmında da güftenin 1. mısrasının 3. ve 4. tef’ileleri tekrar edilmektedir. Fahte’den Çenber usulüne geçişlerde 2. tef’ilenin bir kelimeyi ikiye bölerek Çenber’in 3. tef’ilesinde devam etmesi durumunda, Berefşan bölümünde tekrar edilen 1. mısranın 3. ve 4. tef’ilesinin başına çoğunlukla anlamda meydana gelecek bozulmanın önüne geçmek adına 2. tef’ilenin son hecesi “tün” (Tablo 26, 1. Örnek) veya nispeten çok az sayıda “lâtün” kısmına denk gelen heceler eklenmiştir (Tablo 26, 2. Örnek). Az örneği bulunmakla birlikte Berefşan bölümündeki 3. tef’ilenin ilk hecesinin (Tablo 26, 3. Örnek) ya da ilk iki hecesinin (Tablo 26, 4. Örnek) Berefşan kısımda tekrarlanmadığı durumlar da bulunmaktadır. Dolayısıyla Berefşan kısmındaki mısra/2 tekrarı uygulamasının istisnaları olduğu, vezin ve anlam durumuna göre değişkenlik gösterebildiği tespit edilmiştir. 3. ve 4. tef’ilenin Berefşan bölümünde eksiksiz tekrar edilmesi durumu sanki katî bir kuralmış gibi algılandığı için anlamda bozulma olsa bile 3. ve 4. tef’ilenin Tablo 26 ‘daki istisnaları kullanmadan tekrar edildiği eserler de bulunmaktadır. Tablo 26’da verilen örnekler, Berefşan bölümünün, veznin 3. ve 4. tef’ileleri ile bestelendiği tüm Zencir besteler için geçerli olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen eserler içinde ortak uygulama olarak farkedilen bir husus daha bulunmaktadır. Zencir usulü bileşenlerinin ilk usulü olan Çifte Düyek başlangıçlarında ve mısra/2 tekrarı olan Bereşan bölümlerinin başında, çoğu bestekâr tarafından uygulanmış, bir terennüm bölümü oluşturmayacak kadar küçük, bir ya da iki tek heceli lafzî terennüm/terennümler yer almaktadır. İncelenen eserlerin Çifte Düyek başlangıçlarında kullanılan terennümler çoğunlukla “Yâr” ya da “Âh” tek heceli lafzî terennümleridir.

Bereşan bölümlerinin başında ise “yâr”, “âh”, “dost” ve “vây” tek heceli terennümleri kullanılmıştır. İlgili mısra da eksik hece bulunması durumunda bu terennümlerin; “yâr yâr”, “âh yâr” ve benzeri ikili şekillerde de kullanıldığı ancak eksik hece bulunmaması durumunda da bu kısımda lafzî terennümlere yer verildiği tespit edilmiştir. Şöyle ki; melismatik besteleme biçiminin daha hâkim olduğu eserlerde bu kısmın başında bulunan lafzî terennümlerin sayısının bir ya da iki tek heceli terennümden oluştuğu, hecesel (syllabic) besteleme biçimine doğru gidildiğinde bu kısımdaki terennümlerin örnekleri az da olsa sayısının arttığı tespit edilmiştir. İlâveten sayısı çok az olmakla birlikte Devr-i Kebîr kısmının ikâf terennümüyle bestelendiği bazı eserlerde, bağlantı maksadı ile Bereşan bölümüne sarkan ve bir terennüm bölümü oluşturmayan bir ya da iki ikâf terennüm kullanıldığı (lel li vb.) ayrıca Çifte Düyek ve Bereşan bölümlerinin başında tek heceli terennümlerin kullanılmadığı eserlerin de bulunduğu tespit edilmiştir.

Tek Heceli Lafzî Terennüm Kullanımları			f
1	Çifte Düyek Girişi	Terennüm Var	44
	Bereşan Girişi	Terennüm Var	
2	Çifte Düyek Girişi	Terennüm Var	14
	Bereşan Girişi	Terennüm Yok	
3	Çifte Düyek Girişi	Terennüm Yok	10
	Bereşan Girişi	Terennüm Var	
4	Çifte Düyek Girişi	Terennüm Yok	3
	Bereşan Girişi	Terennüm Yok	

Tablo 27. Tek Heceli Lafzî Terennüm Kullanımları.

Bu hususta farklı uygulamaların bulunması hasebiyle, genel bir yargıya varmak yerine bu durumun uygulamadaki varlığını Tablo 27’de belirtmekle yetinilmiştir.

KAYNAKLAR

Ayverdi, İ. (2016). *Misalli Büyük Türkçe sözlük*. (3. Basım), İstanbul: Kubbealtı Yayıncılık.

Ezgi, S. (1935). *Nazarî ve Amelî Türk Müsîkîsi*. İstanbul: Bankalar Basımevi.

- Karadeniz, E. (2013). *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Özalp, N. (1992). *Türk Mûsikîsi Beste Formları*. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayın Müdürlüğü Yayınları
- Özkan, İ.H. (2013). Zencir. TDV içinde, TDV İslam Ansiklopedisi (C.44, s.255-256). TDV
- Şafak, Y. (2003). *Aruz Terimleri*. Konya: Tekin Kitabevi.
- Tanrıkorur, C. (2003). *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tura, Y. (2000). *Kantemiroğlu, Kitâbu 'ilmi'l mûsikî alâ vechi'l-hurûfât*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ungay, M. H. (1981). *Türk Mûsikîsinde Usûller ve Kudûm Velveleleri*. İstanbul: Türk Musikisi Vakfı Yayınları.
- Uz, K. (1964). *Musiki Istılâhâtı*. Ankara: Küğ Yayınları.
- Yavaşca, A. (1992). Beste. TDV içinde, TDV İslâm Ansiklopedisi (C. 5, s. 543). TDV.
- Yavaşca, A. (2002). *Türk Mûsikîsi'nde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Although Zencir usul is a compound usul, it can be considered as the biggest usul of Turkish Music in terms of the number of times. As a matter of fact, this characteristic of being the biggest usul makes Zencir usul Bestes a prestige work for its composer and even its performers, considering its prioritized position in the Classical Fasıl ranking. The recognition received by composers who created works in the Kâr form should be similar for the composers of Zencir bestes, because when we look at the number of both Kârs and Bestes in the Zencir usul in the repertoire, it is seen that very few composers produced Bestes in the Zencir usul, but there were a few composers who were very productive in this form and usul. In addition, Zencir usul was used not only in vocal works but also in the repertoire of instrumental works. When the relevant repertoire was examined, it was found that the Zencir bestes were composed only as Murabba and that in each Zencir beste -except for the three examples where the Berefşan section was absent- there was a Terennüm after the 1st verse and either the second half of the 1st verse or the 2nd Terennüm after this Terennüm. This scheme is repeated 4 times in total for each verse. It is understood from this that in each Murabba

Zencir beste, the Zencir usul is repeated 4 times as per the form. Zencir usul, as it is known, is a combination of 16/4 Çifte Düyek, 20/4 Fahte, 24/4 Çenber, 28/4 Devr-i Kebîr and 32/4 Berefşan usul in a total of 120 time. In this respect, it is clear from the limited number of works in the repertoire that Zencir is a very difficult usul to use in terms of maintaining a delicate balance in the transitions between the usuls it contains and constructing long-winded compositions that become more difficult with the addition of the lyrics.

The number of identifiable works written in Zencir usul and Beste form in the Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Türk Sanat Müziği Vocal Works Repertoire, existing Turkish Music Note Archives on digital platforms and other personal note archives is 83. When a historical evaluation is made based on the composers of all Zencir bestes and the periods in which these composers lived, it is seen that the history of compositions with Zencir usul belongs to the 17th century and later. Among the Zencir bestes that have survived to the present day and whose notation is available, the oldest one belongs to the 17th century. From the 17th century to the 19th century, 73.5% of the 83 Zencir beste were composed, 19.3% were composed in the second half of the 19th century and the first half of the 20th century, and the remaining 6 works were composed in the 20th and 21st centuries. In addition, these numbers do not include the Zencir bestes that have not reached the present day. Naturally, since the forgotten works are from before the 19th century, the situation portrayed here in the name of Zencir beste is more dire than it seems. These data show us that the number of works produced in the Zencir usul Beste form has come to a standstill.

As is well known, there are two critical requirements for a musical genre or form. The first is the continuation of production and, if this is not possible, self-renewal. The second requirement is a requirement whose time has not yet come for Turkish music. Because it is thought that Turkish Music has not yet even approached the limits of its possibilities in terms of richness of makam, richness of usul, etc., both in terms of what is already known and what has not yet been discovered. In this situation, what is necessary for Turkish Music is to get back in touch with our deep-rooted musical tradition, with which we have lost some contact, and to start the production process. This is only possible if the accumulation of the past is analyzed, interpreted and known by those concerned. This work we have put forth has been done in order to start the production process again. Previously, some studies have been conducted by researchers on works in Zencir usul and Beste form. The first of these studies is a usul-arûz-vezin analysis of Hammamizâde İsmail Dede Efendi, Zekâî Dede and Dellâlzâde İsmail Efendi, the second is a structural characteristics and

usul-aruz-vezin analysis of 17th century Zencir bestes and the third is a style-makam-form analysis of Sâdullah Ağa and all of them are very valuable works. However, since all of these studies were conducted in limited samples, it is not possible to make a scientific judgment about the general situation through these studies.

The usul-aruz-vezin analyses in previous studies are in the form of determining how the lyrics and meter are placed in the Zencir usul's velvele. This method of analysis certainly reflects the truth. However, it is obvious that those concerned cannot use this method of analysis within the framework of the integrity of the form and enter into a process of understanding and creation. Indeed, the results of these studies concluded with the findings that, except for minor details, the syllable distributions did not show major differences between composers and that the composers' have similar meter preferences and which ones they are.

If all the rules are set and the framework is strictly defined, the product or output that will be required from the other people will be the same or similar. The point to be considered here is to explain the general framework as much as necessary and to explain the details without allowing this framework to suppress the creative ability. In this study, with particular attention to the aforementioned issues, the structural features of all accessible works in the Zencir usul and Beste form were explained to those interested in the process of understanding and creation, not in strict rules, but in general, and the evaluation process was carried out in two stages in this context. Bestes in Zencir usul are analyzed under two separate headings: Form composition and lyric Composition. All of the works have been schematized under these two headings, and all of the evaluations and determinations have been designed in a way that does not allow the details to suppress the creative ability, and finally in the form of a guide that we think will benefit the producing again.